

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Role školních metodiků prevence na středních odborných
školách**

Závěrečná práce

Autor: **Ing. Natálie Pečenková**

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jirsáková, PhD.

2021

Zadávací list

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma:

Role školních metodiků prevence na středních odborných školách

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním závěrečné práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala paní PhDr. Jitce Jirsákové, PhD. za cenné rady, podněty a odborné vedení. Patří jí obrovský dík za poskytování motivace a ochotu a vstřícnost během každé konzultace.

Abstrakt

Závěrečná práce se zabývá působením metodika prevence na středních odborných školách, jak jeho roli vnímají žáci a jaké by uvítali služby v rámci jeho činnosti. Cílem závěrečné práce bylo zhodnocení role metodika prevence a navržení možných změn, které by vedly ke zkvalitnění jeho služeb.

Teoretická část byla zaměřena na vymezení a vysvětlení základních pojmů týkajících se činnosti metodiků prevence, rizikového chování a adolescence. Jednotlivé pojmy jsou podrobně rozepsány a vysvětleny.

V praktické části práce bylo provedeno kvantitativní dotazníkové šetření mezi žáky středních odborných škol napříč Českou republikou. Dotazníkové šetření bylo anonymní.

Na základě dotazníkového šetření byl vytvořen návrh pro zlepšení a možné činnosti, které by vedly k prevenci rizikového chování. Dotazníkové šetření bylo prováděno v různých školách a ukázalo rozdílné potřeby mezi jednotlivými žáky. Bylo proto navrženo, aby před použitím jednotlivých návrhů v praxi bylo provedeno dotazníkové šetření k zjištění zájmů žáků. Byly předloženy návrhy besed, přednášek, projektového dnu pro všechny/vybrané třídy a teambuildingových aktivit v rámci každé třídy zvlášť.

Klíčová slova

rizikové chování, prevence, střední odborná škola, adolescence, metodik prevence

Abstract

The final work deals with an operation of a prevention methodist at secondary vocational schools, how his/her role is perceived by pupils and what services they would welcome in his/her activities. The aim of the final work is to evaluate the role of a prevention methodist and to suggest possible changes that would lead to the improvement of his/her services.

The theoretical part is focused on defining and explaining the basic concepts related to the activities of prevention metodists, high-risk behaviour and adolescence. The individual terms are described in detail and explained.

In the practical part of the work, a quantitative questionnaire survey was conducted among secondary vocational school pupils across the Czech Republic. The questionnaire survey was anonymous.

Based on the questionnaire survey, a proposal for improvement was made and possible activities that would lead to the prevention of high-risk behaviour were suggested. The questionnaire survey was conducted at different schools, despite its results are not possible to use generally. Pupils of various schools have different needs. Before using the individual proposals, it is necessary to conduct a questionnaire survey to find out the interests of pupils. Proposals for discussions, lectures, a project day for all/selected classes and teambuilding activities within each class were presented.

Keywords

high-risk behaviour, prevention, secondary vocational school, adolescence, prevention methodist

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	
1 Cíl a metodika	11
2 Období adolescence	12
3 Rizikové chování	14
3.1 Teorie rizikového chování.....	14
3.2 Dělení rizikového chování	15
4 Prevence rizikového chování	17
4.1 Primární prevence	17
4.1.1 Specifická primární prevence	17
4.1.2 Nespecifická primární prevence	18
4.1.3 Neúčinná primární prevence	18
4.1.4 Účinná primární prevence.....	18
4.2 Sekundární a terciární prevence	19
4.3 Školní poradenská pracoviště.....	19
4.3.1 Výchovný poradce	20
4.3.2 Školní metodik prevence	20
4.4 Minimální preventivní program	21
4.4.1 Jak vytvořit funkční minimální preventivní program?	22
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 Metodika	23
5.1 Charakteristika dotazníkové šetření	23
5.2 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření	24
5.2.1 Jednotlivé otázky	25
5.3 Zhodnocení odpovědí na výzkumné otázky.....	33

5.4	Vlastní doporučení	34
	ZÁVĚR	37
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	38
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	41
	SEZNAM PŘÍLOH.....	42

ÚVOD

Rizikové chování různého druhu je celospolečenskou problematikou. Během adolescence a studií na středních školách roste pravděpodobnost jeho vzniku a rozvoje. Je třeba nalézt způsoby, jakými by se dalo rizikovému chování předcházet, případně ho alespoň snižovat.

Jednou z možností je nabídka atraktivních programů sloužících ke snižování rizikového chování mezi dospívajícími a rozšíření působení metodiků prevence na středních školách. Role metodiků prevence jsou často opomíjené (upozaděné). Důsledkem toho více než polovina žáků neví, že na jejich škole metodik prevence působí, jak bylo zjištěno v dotazníkovém šetření.

Téma závěrečné práce týkající se působení metodiků prevence jsem si vybrala, protože mi přišlo atraktivní a aktuální. Během mých studií na střední škole (gymnáziu) nebyla činnost metodika prevence více prezentována a využívána. Myslím, že většina mých vrstevníků ani nevěděla, že metodik prevence existuje. Zajímalo mě tedy, jak je to nyní a zda došlo k zlepšení situace.

Závěrečná práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části práce se autorka zabývá základními pojmy a definicemi, které se týkají rizikového chování a činnosti metodika prevence na střední škole. Jedná se o období adolescence, rizikové chování (teorie, dělení), prevenci rizikového chování, školní poradenská pracoviště a minimální preventivní program. Praktická část je zaměřena na vyhodnocení anonymního dotazníkového šetření, které proběhlo mezi žáky středních odborných škol. Dále jsou uvedeny návrhy pro zlepšení činnosti metodika prevence na středních odborných školách.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Cílem závěrečné práce bylo zhodnotit současnou roli metodiků prevence rizikového chování na středních odborných školách z pohledu žáků a následně bylo navrženo doporučení ke zkvalitnění činnosti a aktivit metodiků prevence.

V teoretické části práce byla provedena rešerše z odborné literatury, byly definovány základní pojmy, jako prevence, rizikové chování, metodik prevence, adolescence, včetně legislativy ve školním prostředí.

Praktická část práce byla zpracována na základě výstupů z kvantitativního šetření mezi žáky různých středních odborných škol. Kvantitativní šetření bylo realizováno metodou anonymního dotazníku pro žáky.

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření byly vypracovány návrhy a doporučení pro zlepšení činnosti metodiků prevence na středních odborných školách.

2 Období adolescence

Adolescencí (dospíváním) se rozumí fáze života, kdy se komplexní proměnou stává z dítěte dospělý člověk. Jedná se o období mezi 10. a 20. rokem věku života. Dochází ke změnám somatickým, psychickým i sociálním. Významné role zastávají biologické, psychické a sociální faktory. Dospívající má snahu dosáhnout co největších práv a svobody rozhodování. Adolescenti mají potíže s přijímáním povinností a zodpovědnosti za svoje jednání (Vágnerová, 2012).

Rodiče dětí a prepubertálních jedinců jsou potomky považováni za nepopíratelné autority. Chování rodičů je pak jimi napodobováno. Během dospívání dochází ke vzniku tzv. „třecích ploch“ mezi dospělými a adolescenty. Totožnost dospívajících je utvářena jejich vlastními zkušenostmi. Pokud adolescent zvládne níže popsané schopnosti, jedná se o úspěšně psychicky diferenciovaného jedince (Langmajer, Krejčířová, 2006) - vnímat sám sebe, rozlišovat chyby dospělých, respektovat dané hranice, přijímat odpovědnost za své chování, být sám sebou bez pocitu provinění nebo úzkosti.

Pokud však není dospívajícímu projevován dostatečný zájem a od blízkých dospělých pociťuje nepochopení, je zvýšená pravděpodobnost vzniku rizikového a celkového nezdravého vývoje (Dolejš et al., 2014). Mezi nejvýznamnější rizikovou charakteristiku adolescenta patří impulzivita. Dospívající jednají bez rozmyslu a bez předchozího plánování. Potíže mohou nastat, pokud tak jednají v pro ně, případně jejich okolí, nebezpečných oblastech (Dolejš, Orel, 2017).

Existuje více způsobů dělení adolescence. Vágnerová (2012) dělí adolescenci do tzv. fází:

1. raná adolescence (od 11 do 15 let),

2. pozdní adolescence (od 15 do 20 let).

Kabíček et al. (2014) používá dělení do etap:

1. časná adolescence (od 10 do 13 let),
2. střední adolescence (od 14 do 16 let),
3. pozdní adolescence (od 17 do 19 let).

Časná adolescence je nazývána pubertou. Nejvíce dochází k biologickým změnám. Jedná se o významné a rychlé morfologické (fyzický vývoj a vývin, hormonální

proměny), psychické a sociální změny (Kabíček et al., 2014). Během puberty je dosažena reprodukční zralost. Počátek puberty se liší dle pohlaví (Nielsen Sobotková et al., 2014).

Střední adolescenci je také nazývána jako „období úvah a hodnocení“. Největší snahou dospívajících je být odlišný od ostatních (oblečení, účes, hudba...). Lze to shrnout pod pojem „kultura mládeže“. Z psychologického hlediska se jedná o snahu jedince k nalezení sám sebe (Macek, 2003). Během puberty dochází k výrazným pohlavním změnám. Dospívající začínají se sexuálním životem. Rodiči jsou adolescenti nabádáni k zdrženlivosti. V období adolescence se mohou objevovat homosexuální experimenty, které ovšem nemusí souviset se sexuální orientací. Mezi dospívajícími a autoritami dochází k neshodám a hádkám (Kabíček et al., 2014).

Během pozdní adolescence dochází k mírným morfologickým změnám. Dochází k dokončování vývoje vnějších pohlavních orgánů a prsů u žen. Adolescenty více zajímají hlubší téma, např. politické dění. Vnímají sami sebe jako součást společnosti. V osobním životě začínají preferovat trvalé vztahy (Kabíček et al., 2014). Z pohledu sociologie dochází k posilování identity jedince, který se snaží někam patřit a něčeho dosáhnout (Macek, 2003).

Dle výzkumu SAHA byla prokázána vysoká prevalence rizikového chování mezi mládeží v oblasti antisociálního chování, užívání omamných a psychotropních látek (včetně alkoholu a tabáku) a sexuálního chování. V některých případech je považováno rizikové chování jako normální. Důvodem je, že většina adolescentů (v období mezi jejich desátými a sedmnáctými narozeninami) vyzkouší nějakou formu rizikového chování, které však nepřetrvává v dospělosti (Nielsen Sobotková et al., 2014).

Byla prováděna šetření, která ukázala, že užívání omamných a psychotropních látek mezi mládeží je rozšířeno. Bylo zjištěno, že více než 31 % adolescentů v rámci skupiny celorepublikového charakteru v posledních 30 dnech pilo alkohol a cca 3 % respondentů zažili stav opilosti. Každodenních uživatelů tabákových výrobků je 2,3 – 3,9 %. Počet těch, kteří za posledních 30 dnů vykouřili alespoň jednu cigaretu, bylo přes 15 % (Dolejš, Orel, 2017).

3 Rizikové chování

Rizikové chování nelze snadno definovat. Jednotlivé literární zdroje uvádí rozličné definice. Je to způsobeno odlišnými pohledy napříč různými obory. Jedna z definic říká, že je to chování, které ohrožuje zdraví a život. Jedinec nezvládá respektovat daná pravidla chování typická pro společnost, ve které se pohybuje (Nielsen Sobotková, 2014, Vágnerová, 1997).

Dle Dolejše (2015) je jako rizikové chování chápáno takové chování, kvůli kterému prokazatelně roste nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro samotného jedince nebo jeho okolí nebo společnost.

Vágnerová (1997) popisuje rizikové chování jako nevhodné chování, během kterého nedochází k respektování norem dané společnosti. Jedinec vykazuje nevhodné chování během sociální interakce. Mezi další projevy může být řazena sebestřednost, neschopnost vcítit se do pocitu druhých, absence pocitu viny při překročení norem.

Podrobnou definici je možno najít u Miovského (2010, s. 24), kde je rizikové chování chápáno jako *„soubor fenoménů, jejich existenci a důsledky je možné podrobit vědeckému zkoumání a které lze ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi. Nejčastěji do konceptu rizikového chování řadíme šikanu a násilí včetně dalších forem extrémně agresivního chování na školách, dále pak záškoláctví, rasismus, xenofobii, vandalismus, intoleranci, antisemitismus...“*

Miovský et al. (2015) upozorňují na pojem „riskující chování“. Rizikem se rozumí neuvědomované, případně popírané, hledisko chování, které je iniciováno jiným motivem. Při riskujícím chování je typické plné vědomí rizika, které současně může působit stimulativně.

3.1 Teorie rizikového chování

Dle Nielsen Sobotková (2014) lze teorie vzniku rizikové chování rozdělit do tří skupin:

- biologicko-psychologické,
- sociálně-psychologické,

- sociologické.

Biologicko-psychologické teorie určují souvislost mezi vystupováním jedince a jeho charakterem, konstitucí těla, genetickou výbavou a endokrinní soustavou. Sociálně-psychologické teorie deklarují spojitost a významný vliv sociálního učení, temperamentu jedince, kognitivních funkcí a osobnostních rysů jedince. Teorie sociologické se zcela orientují na společenské a kulturní vlivy, které mohou mít vliv na vznik rizikového chování.

3.2 Dělení rizikového chování

Existuje několik různých způsobů dělení rizikového chování.

Nielson Sobotková (2014) využívá tzv. formy:

- obecně chování za hranicí zákona,
- chození za školu,
- lhaní,
- agresivita a agresivní chování,
- šikana, vč. kyberšikany,
- vandalismus,
- rizikové chování na internetu,
- nezdravé nutriční zvyklosti,
- hazardní aktivity, extrémní rizikové sporty a s tím spojené užívání suplementů, adikce,
- rizikové chování v dopravě,
- rizikové sexuální chování,
- xenofobie, rasismus, extremismus, antisemitismus.

Dolejš (2015, s. 37) rizikové chování dělí na kategorie:

- zneužívání, případně užívání, legálních i ilegálních návykových látek,
- kriminalita,
- hostilita, agresivita,
- rizikové sexuální chování,
- školní problémy a prohřešky,

- extremistické, hazardní a sektářské aktivity,
- ostatní.

Miovský (2010) využívá dělení dle typů:

- chození za školu,
- extrémní projevy agrese, vč. šikany,
- rizikové sporty,
- rizikové chování v dopravě,
- rizikové chování v sexuální životě,
- adikce,
- negativní působení sekt,
- rasismus, xenofobie,
- závislostní chování,
- nezdravé stravovací návyky,
- potíže týkající se syndromu týraného a zanedbávaného dítěte.

Dalším způsobem je dělení na druhy rizikového chování podle oblastí, ve kterých dochází k tomu jevu. Dělení je dle Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 s účinností k 1. 11. 2010:

- drogy a alkohol,
- doprava,
- poruchy příjmu potravy,
- syndrom týraného dítěte,
- šikana a kyberšikana,
- homofobie,
- extremismus,
- vandalismus,
- záškoláctví,
- tabák,
- násilí,
- krádeže.

4 Prevence rizikového chování

Prevenici dle Nikla (2000, s. 90) lze definovat jako: „*souhrn sociálních opatření, jimiž lze zasahovat do prostředí ovlivňující vývoj osobnosti a socializaci obtížně vychovatelných jedinců.*“ Prevence rizikového chování je nutná na všech úrovních jeho možného vzniku. Úrovně jsou děleny na: úroveň jedince, úroveň vztahů, společnost (Herzog, 2009).

Úkolem prevence ve školních a školských institucích je předcházení vzniku rizikového chování, edukace k zdravému způsobu života a adekvátnímu sebevědomí a rozvoj a vývoj sociálních kompetencí, znalostí a dovedností. Dále je to řešení a předcházení konfliktů, překonávání stresových situací atd. (Ciklová, 2014).

Prevenici rizikového chování lze rozdělit na (Čech, 2012):

- primární,
- sekundární,
- terciární.

4.1 Primární prevence

Primární prevence se zajímá o zabránění rozvoje rizikového chování. Podporuje zdravý životní styl, rozvoj pozitivních psychosociálních a sociálních dovedností a vyrovnávání se se zátěžovými situacemi (Primární prevence, 2018).

Důležitou pozici v primární prevenci mají výchovní aktéři ze všech míst, ve kterých se adolescent pohybuje. Je zde významný úkol výchovně vzdělávacích institucí a jejich pracovníků. Primární prevence se dále dělí na specifickou a nespecifickou (Miovský et al., 2015).

4.1.1 Specifická primární prevence

Programy a aktivity specifické primární prevence jsou úzce zaměřeny na konkrétní formy rizikového chování. Stálou součástí společnosti budou jedinci, kterým volnočasové programy nebudou vyhovovat, nebudou pro ně lákavé, případně dostupné (Miovský et al., 2015).

Dle MŠMT (2013) můžeme specifickou primární prevenci dále rozdělit na:

- všeobecnou: všeobecné zaměření na populaci bez dřívějšího zjišťování rozsahu problémů a rizik,
- selektivní: zaměření na skupiny potenciálně ohrožené rizikovým chováním,
- indikovaná: zaměření na jedince, případně skupiny, s vyšším výskytem rizikových faktorů (chování, problematické rodinné vztahy, potíže ve škole, s vrstevníky).

4.1.2 Nespecifická primární prevence

V nespecifické primární prevenci jde o programy a aktivity, které efektivně využívají volný čas dospívajících. Motivují je k zdravému životnímu stylu a k prohloubení pozitivního sociálního chování. Nespecifická primární prevence je podpořena žádanými způsoby chování (Miovský et al., 2015).

4.1.3 Neúčinná primární prevence

Mezi neúčinné metody primární prevence patří používání zastrašování, citových apelů, strohé předání informací, neopakované akce, eliminace diskuzí, dehonestace žáků, jejich názorů a postojů, bezúčelné sledování filmů či hromadné exkurze bez závěrečných diskuzí. Další metody, které nefungují, jsou politika nulové tolerance, screeningové metody atd. (Pavlas Martanová, 2014).

4.1.4 Účinná primární prevence

Aby byla primární prevence účinná, je třeba, aby se s ní začalo co nejdříve. Další zásadou je práce v malých skupinkách a apelování na aktivní účasti žáků. Je nezbytné aktivity přizpůsobovat cílové skupině. Práce na efektivní primární prevenci je longitudinální a kontinuální, vhodné jsou provazování programů. Důležité je denormalizovat rizikové chování (Pavlas Martanová, 2014).

4.2 Sekundární a terciární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na předcházení rizikového chování. Zaměřuje se na rizikové chování v celé šíři, od vzniku, přes rozvoj, po přetrvání u žáků s predispozicemi k rizikovému chování. Častými jedinci s predispozicí k rizikovému chování jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro zabránění rozvoje rizikového chování je třeba se zaměřit na problematické rysy (vyšší absence, zhoršení prospěchu, rozkolísanost nálad...) a věnovat zvýšenou pozornost počínajícím poruchám. Je pak možné včas pedagogicko-psychologicky zasáhnout (Jedlička et. al., 2015).

Terciární prevence se týká osob, u kterých bylo již rizikové chování zaznamenáno. Zabývají se jí ve střediscích výchovné péče a zařízeních ústavní nebo ochranné výchovy. Spolupráce školených specialistů z odvětví speciální pedagogiky, sociální práce a zdravotnictví je nutností. Pracovníci se snaží o eliminaci potíží a následků, které vznikly jako následek rizikového chování. Jedná se například o užívání omamných a psychotropních látek, poruchu příjmu potravy, porušování zákona apod. Cílem je zmírnění následků rizikového chování a zabránění budoucí recidivy (Jedlička et al., 2015). S terciární prevencí souvisí pojmy reedukace a resocializace. Reedukace je zaměřené podporování kladných rysů jedince, které byly nedostatečně rozvíjeny. Resocializací je nasměrování jedince s rizikovým chováním k životu typickému pro běžnou společnost. Rizikově se chovající jedinec je přesvědčován o vhodnosti a přidaných hodnotách života bez patologií, který mu je ukazován (Miovský et al., 2015).

4.3 Školní poradenská pracoviště

Dle vyhlášky 75/2005 S. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních je třeba poskytovat poradenskou službu na základních, středních a vyšších odborných školách. Služba je praktikována výchovnými poradci, školními metodiky prevence, školními psychology nebo školními speciálními pedagogy.

Pracovníci pracují na kvalitě výchovně-vzdělávacího procesu a s tím spojené řešení problémů. Jedná se například o vytváření vhodných podmínek pro úspěšnou inkluzi postižených nebo jinak znevýhodněných žáků a studentů. Pro úspěšné fungování je

nezbytná kooperace poradenských pracovníků se zbytkem pedagogických pracovníků. Tím se zajistí celková péče žáka (Knotová et al., 2014).

4.3.1 Výchovný poradce

Výchovný poradce je člen pedagogického sboru školy (vyučující), na které působí (základní nebo střední). Musí být seznámen s prostředím školy a jejími žáky nebo studenty. Musí také umět včas zjistit případné potíže a snažit se je co nejdříve vyřešit (Geisslerová et al., 2012). Nezbytnou vlastností výchovného poradce je vzbuzování respektu mezi žáky, kolegy a rodiči (Knotová et al., 2014).

Výchovní poradci se zabývají absencí žáků ve škole. Jedná se o zvýšený počet omluvených hodin a neomluvenou absenci. Mají za úkol zaevidovat neomluvené hodiny žáků. Následně je řeší to s žáky, s třídními učiteli a s rodiči. Také jsou účastníci případného jednání výchovných komisí. Řeší závažná porušení školního řádu, problémy v kolektivu třídy atd. (Knotová et al., 2014).

Ve vyhlášce č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních mají výchovní poradci rozdělenou činnost do oblastí poradenské (kariérní poradenství, zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb, přípravování podmínek pro žáky se speciálními potřebami atd.) a metodické a informační (minimální preventivní program, práce s žáky s problémy s adaptací, rizikovým chováním; koordinace spolupráce školy s ostatními institucemi zabývajícími se prevencí rizikového chování, odbornými pracovišti; písemné záznamy o činnostech školního metodika prevence atd.)

4.3.2 Školní metodik prevence

Školní metodici prevence jsou součástí všech základních a středních škol v České republice. Zajišťují metodickou a koordinační činnost týkající se prevence rizikového chování, poskytují důležité informace (žákům, rodičům, pedagogům), snaží se zajistit nejvyšší možnou primární prevenci. Snaží se předcházet vzniku a rozvoji rizikového chování včasným zachycením a vyhodnocením signálů, které by ho mohly znamenat. Spolupracují s třídními učiteli na rozvoji a udržení vhodného klimatu ve třídách. Dále spolupracují se zařízeními (školská, krizová, poradenská, preventivní) a

s institucemi zajišťující sociálně právní ochranu dětí a mládeže. Školní metodici prevence připravují a realizují minimální preventivní programy (Geisslerová et al., 2012).

Dle vyhlášky č. 72/2005 jsou rozděleny činnosti do kategorií: metodická a koordinační činnost (vytvoření a uvedení do praxe minimálního preventivního programu; aktivity školy zaměřené na prevenci rizikového chování; kontakt odborného pracoviště a účast během vyšetřování rizikového chování atd.), informační (zajištění a předání informací o rizikovém chování; poskytování informací o uskutečňovaných preventivních programech školy; realizace databáze společníků školního zařízení v oblasti prevence rizikového chování atd.) a poradenská (spolupráce s třídními učiteli; zjišťování míry rizikových faktorů; poskytnutí poradenství a preventivních služeb atd.)

V listopadu roku 2014 byl prováděn

4.4 Minimální preventivní program

Dle školského zákona (561/2004) je obecnou sférou pro školní preventivní program. Je zpracováván na jeden školní rok. Jedná se o přesně definovaný spis školy, který má za úkol vést žáky k rozvíjení jejich osobností, vhodnému trávení volného času a k zdravému způsobu života. Dalším cílem je rozvoj společenských dovedností pro budování mezilidských vazeb, řešení problematických interpersonálních interakcí, přejímání zodpovědnosti za své činy, učení se metod zvládání stresu atd. Součástí je podpora hodnot demokratické společnosti, morálky, slušných mravů a lidskosti. Do minimálního preventivního programu se řadí i speciální činnosti zaměřené na konkrétní riziková chování. K úspěšné a efektivní realizaci je třeba aktivní účast žáků, rodičů a pedagogického sboru (Procházka, 2012; Miovský et al., 2015).

Minimální preventivní programy jsou povinná součást školního vzdělávacího programu všech základních a středních škol. Pedagogickému sboru umožňuje získání ucelených informací týkajících se otázek prevence rizikového chování. K vytvoření funkčního preventivního programu je nezbytná dokonalá znalost prostředí a žáků, aby byly vytvořené a nabízené programy pro ně záživné a plnohodnotné. Primárně by

mělo jít o zajištění bezpečného prostředí ve školních zařízeních. Eliminace případného rizikového chování je druhotná (Procházka, 2012; Jedlička et al., 2015)

Během tvoření minimálního preventivního programu je třeba klást důraz na kombinaci jednotlivých typů a prvků aktivit, čímž dochází ke zlepšení jeho funkčnosti. Je třeba důsledně vybírat jednotlivé programy, protože většina je vhodná pro maximálně dvě úrovně, ale ne pro všechny. K vytvoření programů je třeba přistupovat profesionálně s potřebnými znalostmi, dovednostmi a kompetencemi (Gabrhelík, 2015).

4.4.1 Jak vytvořit funkční minimální preventivní program?

K vytvoření efektivního minimálního preventivního programu je třeba mít souhrn platných norem, zákonů a vyhlášek týkajících se krizových situací a školství. Je nezbytné zajištění konkrétních témat a jejich rozsahu, které mají být v průběhu školní docházky probrány a klíčové kompetence, které mají být formovány.

Preventivní programy mají vycházet z preventivních strategií jednotlivých škol a je zpracováván je jeden školní rok. Minimální preventivní programy zpracovávají metodikové prevence. V průběhu jeho platnosti je jeho kvalita průběžně hodnocena. Na konci školního roku probíhá finální hodnocení kvality a efektivity vybraných strategií. Zhodnocení je uvedeno jako součást výroční zprávy o činnosti školy (Pavlas Martanová, 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je koncipována na základě kvantitativního dotazníkového šetření. Obsahuje popis postupu sběru dat a jejich vyhodnocování, následně jsou jednotlivé otázky dotazníku rozebírány podobněji. Před zahájením dotazníkového šetření byly stanoveny výzkumné otázky, na které je bylo odpovězeno. Poslední podkapitola obsahuje doporučení vytvořená autorkou závěrečné práce.

5 Metodika

Dotazníkem lze získat velké množství dat během krátké doby. Jedná se o velmi často využívanou metodu získávání dat pro výzkum od velkého počtu respondentů (Chrástka, 2007, s. 163-164). Otázky je třeba formulovat co nejkonkrétnějším způsobem tak, aby odpovědi nebyly respondentům podsouvány. Byly voleny neutrální typy otázek. Důležité je přizpůsobení stylu dotazníku cílové skupině. Otázky v anonymním dotazníku byly řazeny od obecných pro konkrétní.

5.1 Charakteristika dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření probíhalo na středních odborných školách a učilištích po celé České republice. Klíčovými respondenty byli žáci druhých, třetích a čtvrtých ročníků. Sběr dat probíhal v prvním pololetí školního roku 2020/2021 (od 1. 10. 2020 do 10. 1. 2021). Z důvodu pandemie a následné distanční výuky byl dotazník volen elektronickou formou prostřednictvím serveru Survio. Odkaz byl distribuován přes sociální sítě. Dotazníky byly vyhodnoceny v programu MS Excel, kde byly vytvořeny grafické podoby zpracovaných odpovědí. Všechny grafy byly zpracovány autorkou závěrečné práce.

Před samotným šetřením byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- Vědí žáci, že ve škole působí metodik prevence?
- Znájí žáci, jaká je jeho úloha na střední škole?
- Jaké mají žáci zkušenosti s prací metodika prevence?
- Jaké činnosti by žáci v rámci prevence uvítali?

Anonymní dotazník byl uveden obecným seznámením respondenta s tazatelem. Dále je sděleno, pro koho přesně je dotazník určen a důvody vytvoření. Úvod je ukončen poděkováním. Byly voleny otázky různého druhu: otevřené, polouzavřené a uzavřené. Respondent vybírá jednu, nebo více nabízených možností podle toho, jak je uvedeno v zadání konkrétní výzkumné otázky. Pokud zvolí možnost „jiné“, je vyzván k doplnění informací. Poslední otázka týkající se prevence a metodika prevence byla volena otevřenou formou, kdy byli žáci nuceni se zamyslet a napsat jejich vlastní názor. Pomocí následující (všeobecné) části dotazníku byla sesbírána data týkající se respondentů a jejich školního zázemí. Celý dotazník je uveden v Příloha č. 1.

5.2 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Celkový počet účastníků ankety byl 640. Odpovídali na celkem 14 otázek, ze kterých bylo posledních pět (10. – 14.) všeobecného charakteru. Veškerá data (tabulky, grafy) byla zpracována autorkou práce. Počet zúčastněných žen byl 308 a 332 mužů. Počet žáků navštěvujících střední odborná učiliště byl 409. Počty jednotlivých žáků jsou zaznamenány v Tabulka č. 1. Střední odborné školy navštěvovalo 231 respondentů. Počty jednotlivých žáků jsou zaznamenány v Tabulka č. 2. Nejvíce odpovědí bylo získáno od žáků čtvrtých ročníků (70), následovaly třetí ročníky (273). Nejméně respondentů navštěvovalo druhé ročníky, a to 297 žáků. Odpovídající navštěvovali různé obory studia: obor Kuchař/číšník byl navštěvován 213 žáky, 229 žáků navštěvovalo obory Mechanik seřizovač CNC a Programátor CNC, obor Zahradník navštěvovalo 71 žáků. Mezi další navštěvované obory se řadil Automechanik (79 žáků), Cukrář (46) a Informační technologie (2).

Tabulka č. 1 Počet respondentů ze středních odborných učilišť

SOU ročník	ženy		muži	
	2.	3.	2.	3.
Kuchař/číšník	85	92	20	16
Zahradník	28	25	8	10
Automechanik	16	3	35	25
Cukrář	20	16	6	4

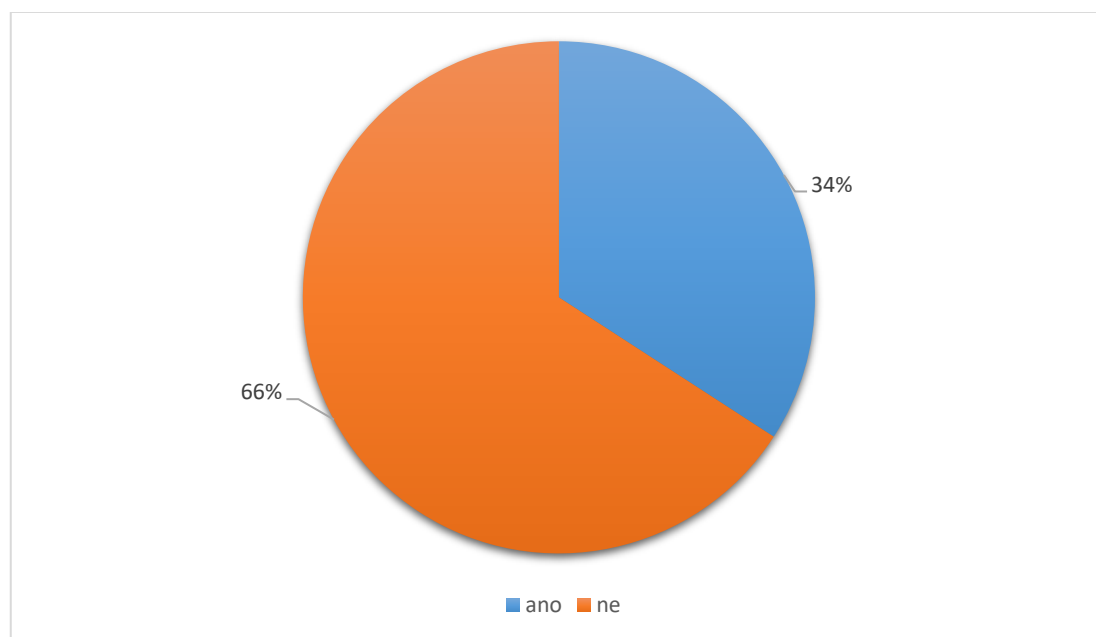
Tabulka č. 2 Počet respondentů ze středních odborných škol

SOŠ ročník	ženy			muži		
	2.	3.	4.	2.	3.	4.
Mechanik seřizovač CNC a Programátor CNC	8	10	5	69	72	65
IT	0	0	0	2	0	0

5.2.1 Jednotlivé otázky

Dotazník začal obecnou otázkou: „**Znáte metodika prevence na vaší škole?**“. Přibližně 2/3 žáků negativně odpovědělo. Odpovědi jsou znázorněny v Graf č. 1. Z odpovědí vyplývá, že povědomí žáků o metodikovi prevence je podprůměrné.

Graf č. 1 Znáte metodika prevence na vaší škole? (otázka č. 1)

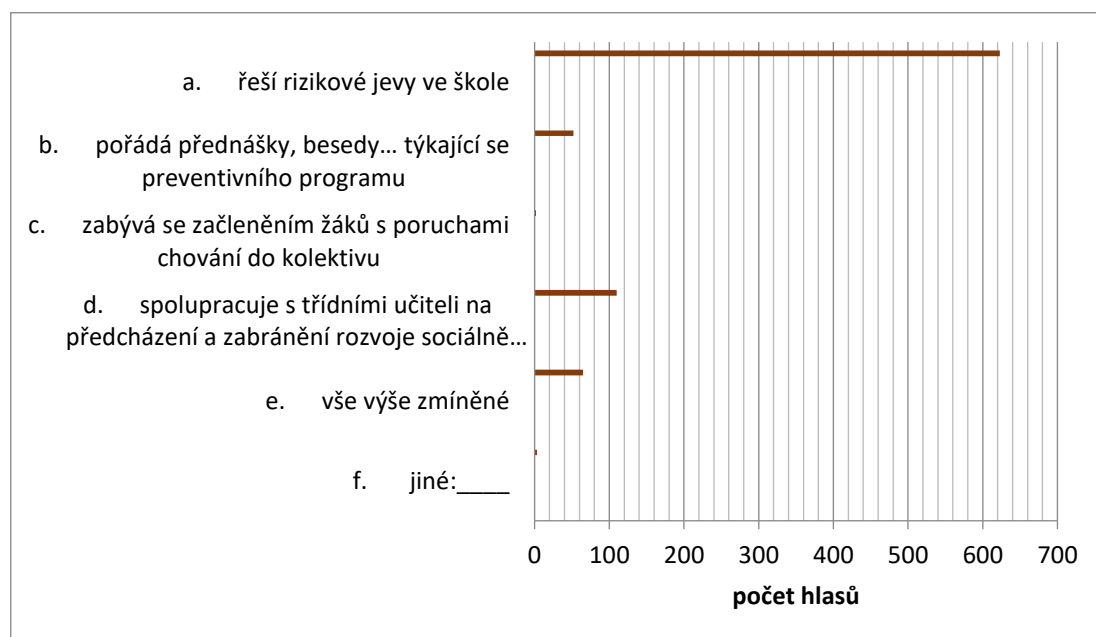

Druhá otázka se týkala náplně práce metodika prevence. Konkrétní znění otázky bylo: „**Jaká je náplň práce metodika prevence ve škole?**“, kde měli žáci vybrat (jednu nebo více možností) z nabízených odpovědí. Nejčastěji volili možnost a., tedy „řeší rizikové jevy ve škole“. Tuto odpověď zvolilo 623 respondentů. Následovala

možnost d., tj. spolupracuje s třídními učiteli na předcházení a zabránění rozvoje sociálně patologických jevů (např. šikany)“, kterou zvolilo 17 % žáků. Přibližně 10 % respondentů zvolilo možnost e.: „vše výše zmíněné“. Ostatní odpovědi získaly pod 10 %. Možnost b., že metodik prevence pořádá přednášky a besedy zvolilo 8 % žáků. Následovala možnost f. „jiné“, ve které byli respondenti požádáni o vlastní doplnění. Tuto možnost zvolili 3 respondenti a jako odpověď napsali „nevím“. Nejméně žáků (2 z 647) si myslelo, že se metodik prevence zabývá (také) začleňováním žáků s poruchami chování do kolektivu. Odpovědi jsou znázorněny v Graf č. 2.

Z odpovědí vyplývá, že primární (v některých případech jediná) činnost metodika prevence spočívá v řešení rizikových jevů ve škole. Bylo by vhodné, aby žáci získali větší povědomí o veškeré činnosti metodiků prevence. Mohlo by to přispět k efektivnější interakci žák – žák a žák – pedagogický pracovník.

Graf č. 2 Jaká je náplň práce metodika prevence ve škole? (otázka č. 2)

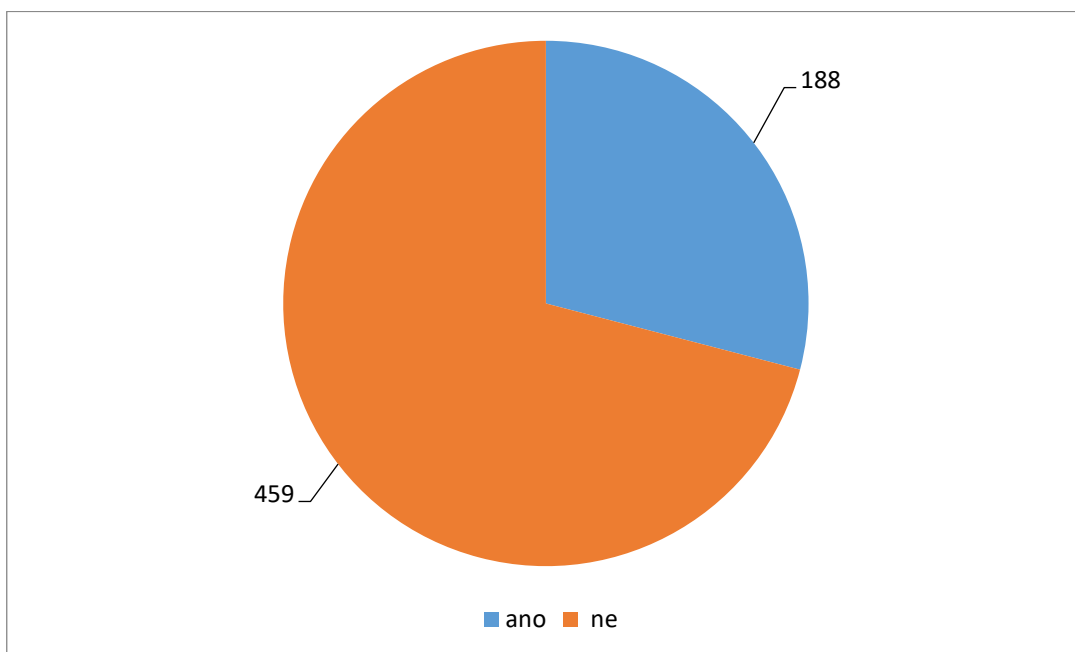

Otázka č. 3 se týkala dřívějšího využití služeb metodika prevence. „**Využil/a jste jeho pomoc?**“. Pokud žáci odpověděli kladně, byli požádáni o doplnění rámcového tématu, které bylo s metodikem probíráno. Přibližně 30 % žáků již pomoc metodika prevence využili. Řešili potíže týkající se šikany (61 %), následovaly potíže

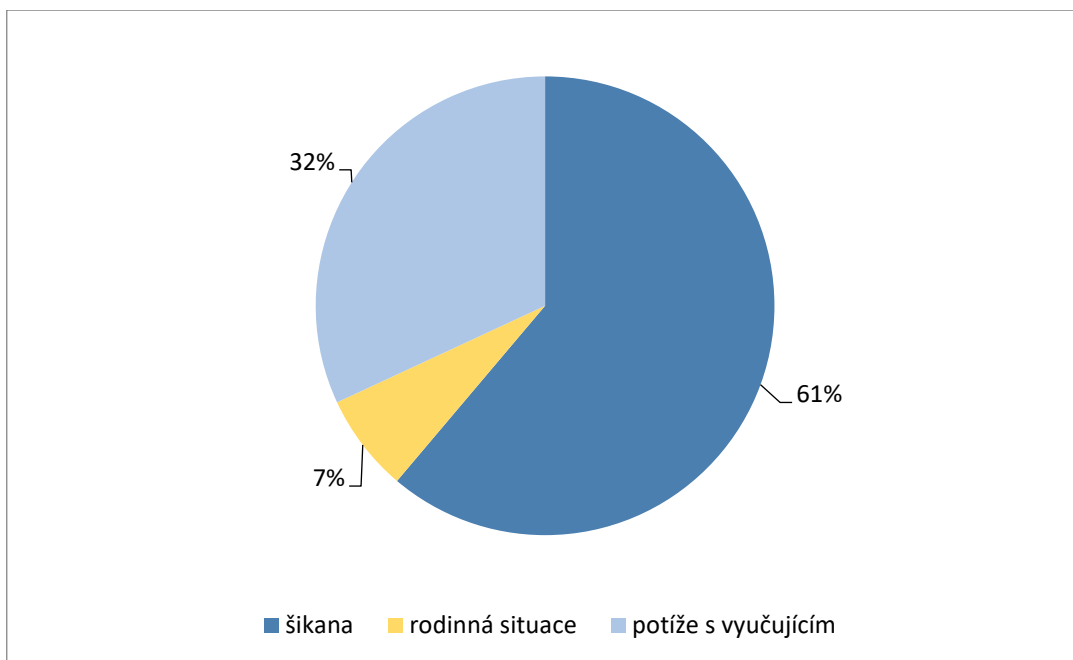
s vyučující/m (32 %) a rodinné situace (7 %). Odpovědi na otázku a podotázku jsou znázorněny v Graf č. 3 a Graf č. 4.

Nepřekvapivým hlavním důvodem využití služby metodika prevence byly potíže ve škole (93 %). Překvapující bylo, že zbývající procenta spadala na kategorii rodinných potíží.

Graf č. 3 Využil/a jste jeho pomoc? (otázka č. 3)

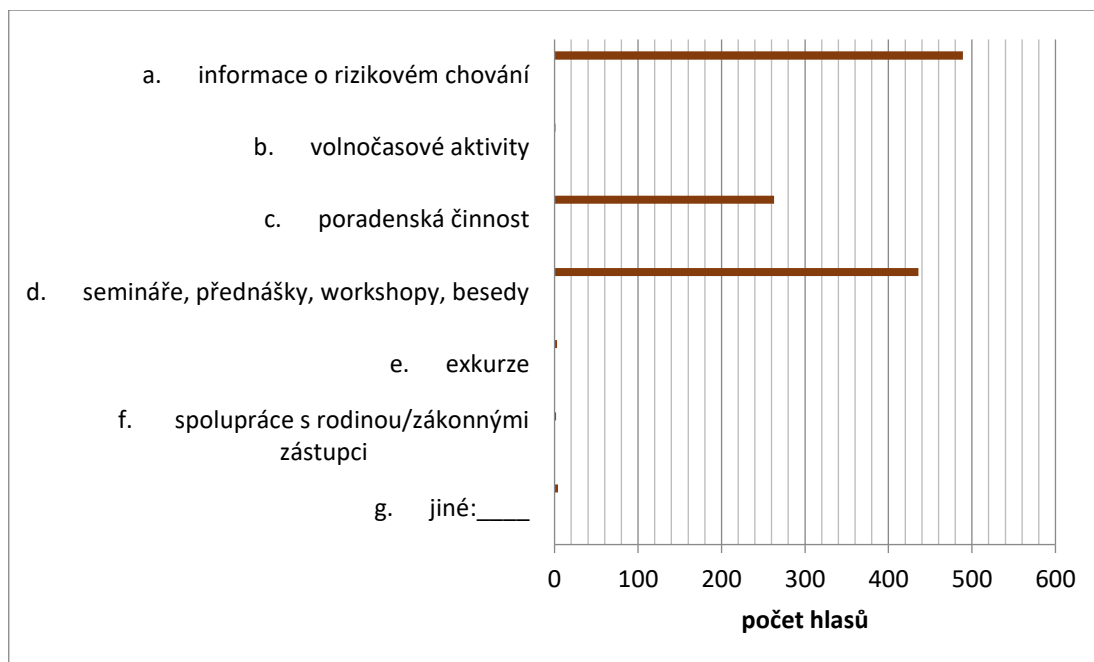
Graf č. 4 Důvod využití služeb metodika prevence (podotázka)

V otázce č. 4 byli žáci požádáni o **vybrání preventivních programů, které jejich škola nabízí**. Školy nejčastěji informují žáky o rizikovém chování (489), pořádají různé semináře, přednášky, workshopy, besedy atd. (436) a nabízí poradenskou činnost. Ostatní nabízené možnosti byly voleny sporadicky. Možnost „jiné“, kdy tři žáci odpověděli, že jejich škola nabízí kurzy rodičovství a jeden žák zvolil, že jejich škola pořádá moderované besedy rodičů a dětí. Exkurze byla vybrána 3 žáky. Spolupráce s rodinnou / zákonnými zástupci byla zvolena dvakrát. Pouze jeden hlas získala možnost, že škola nabízí volnočasové aktivity. Odpovědi jsou znázorněny Graf č. 5.

Překvapivými odpověďmi bylo, že někteří metodici prevence nabízejí moderované besedy rodičů a dětí a kurzy rodičovství. Jinak jsou běžné nabízeny různé besedy, přednášky atd.

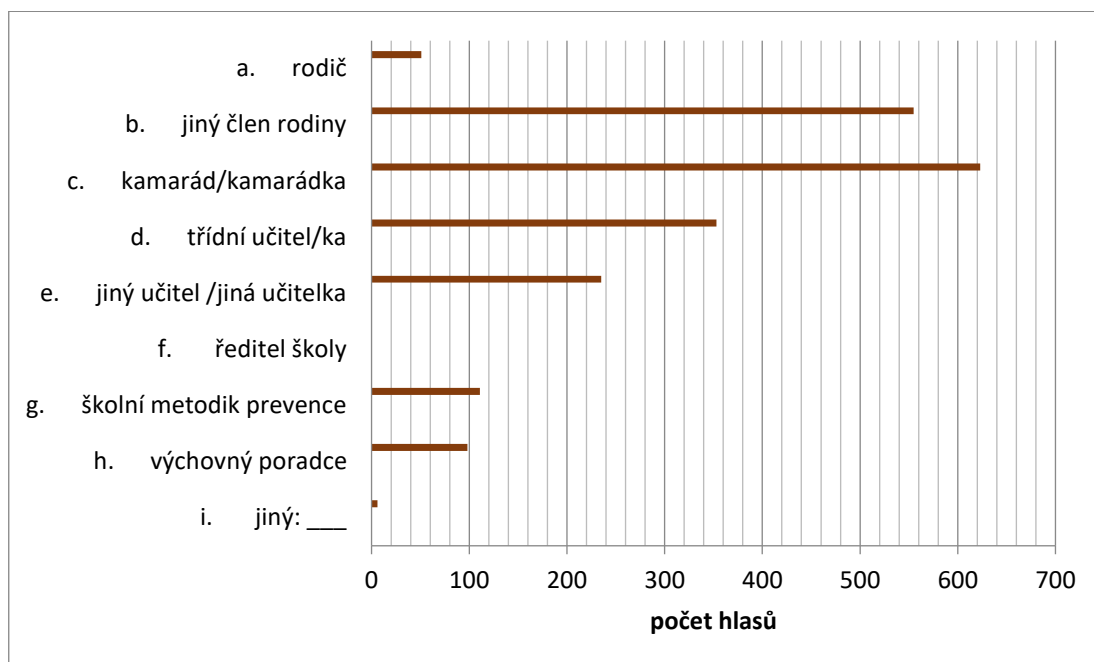
Graf č. 5 Jaký/jaké preventivní program/y vaše škola nabízí? (otázka č. 4)

Další otázka se zabírala svěřování se žáků. Žáci byli požádáni o odpověď na otázku, **na koho se v případě mimoškolních potíží obrazejí**. Měli vybrat 1 až 3 z nabízených možností. V případě problémů obrátilo na kamarády 623 žáků, následovala možnost „jiný člen rodiny než rodič“, která byla zvolena 555 žáky. Téměř 10× méně volili možnost svěření se rodiči/rodičům. Možnost svěřit se učitelům byla zvolena celkem 588 žáky, z toho 353 z nich zvolilo, že by se svěřilo třídnímu učiteli a 235 jinému učiteli než třídnímu. Obrátit se na školního metodika prevence zvolilo 111 žáků a na výchovného poradce 98. Nikdo by se v případě potíží neobrátil na vedení školy. Možnost „jiný“ byla zvolena 6× a jako vysvětlení bylo žáky dopsáno, že by se neobrátili na nikoho. V Graf č. 6 je graficky znázorněna otázka.

Překvapivé bylo, že se žáci v případě potíží spíše obrátí na metodika prevence, či jiného pracovníka školy (uvedeného v nabídce) než na vlastního rodiče. Očekávanou nejčastější odpovědí bylo, že se nejprve obrátí na kamarádku/kamaráda, což bylo potvrzeno.

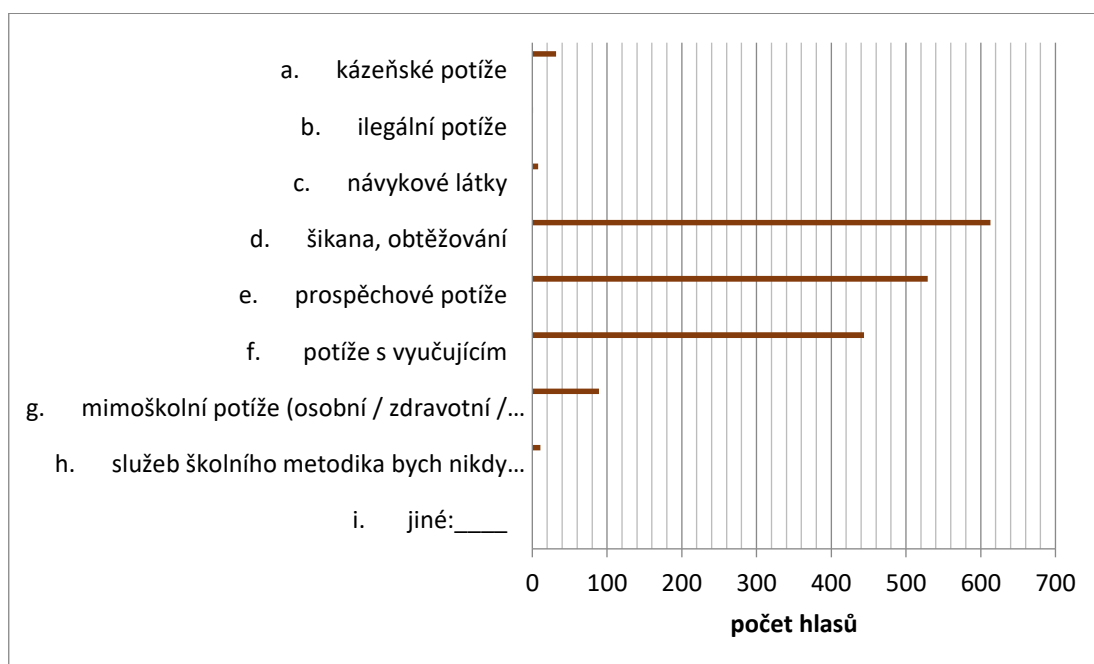
Graf č. 6 Na koho se obrátíte, pokud máte nějaký problém? (NEjen potíže týkající se školy) (otázka č. 5)

Otázka šest se týkala **témat, se kterými by si respondenti nechali od metodika prevence poradit**. Nejvíce respondentů uvedlo, že by si nechali poradit v případě šikany nebo obtěžování (613), následovaly prospěchové potíže (529) a problémy s vyučujícím/i (444). Méně byly voleny možnosti mimoškolních potíží (89) a kázeňských potíží (32). Pokud by se žáci řešili problematiku týkající se návykových látek, celkem 8 z nich by ji řešilo s metodikem prevence. V případě ilegálních potíží by si 1 žák nechal poradit od metodika prevence. Služeb metodika prevence by nikdy nevyužilo 11 žáků. Možnost „jiné“ tentokrát nebyla využita. Graf č. 7 zobrazuje odpovědi na otázku šest.

Získané odpovědi týkající se témat, se kterými by si žáci nechali poradit, byly nepřekvapivé. Primárně se jednalo o potíže týkající se školy. Pouze 11 žáků by pro radu k metodikovi prevence nešlo.

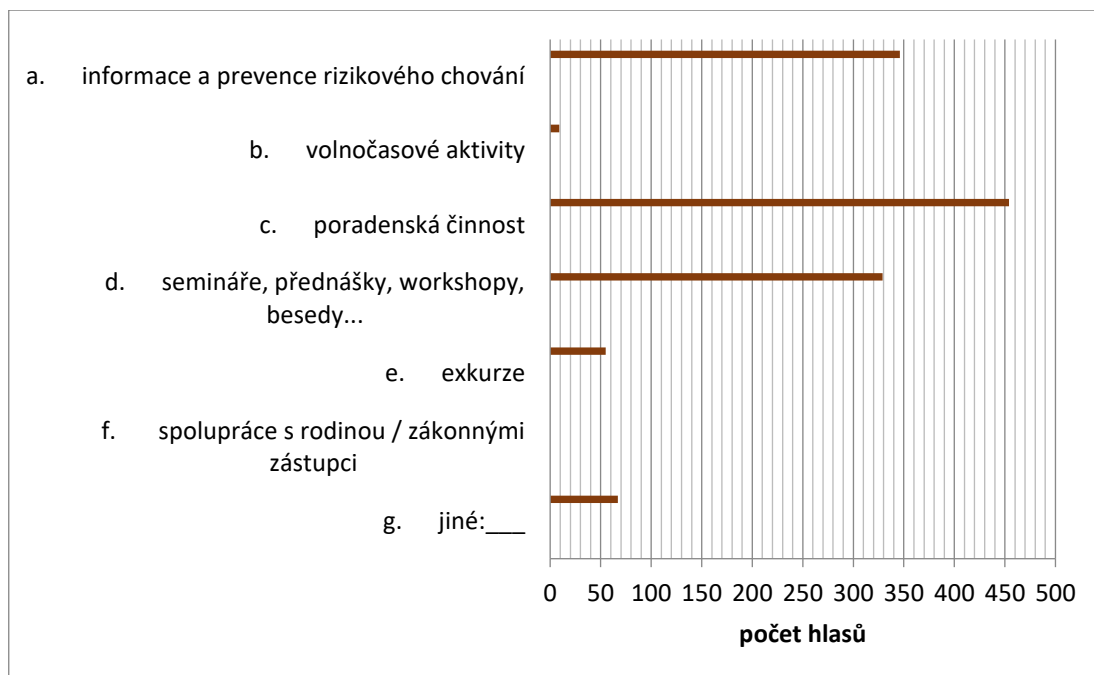
Graf č. 7 S kterými z uvedených témat byste si nechal/a poradit od metodika prevence? (otázka č. 6)

V otázce sedm byly řešeny **preventivní programy, které by žáci ve škole uvítali**. Mohli zvolit více možností. Téměř 10 % žáků zvolilo možnost „jiné“, kterou doplnili o odpověď, že by nechtěli žádné preventivní programy. Ostatním odpovídajícím by se nejvíce líbilo, kdyby metodik prevence nabízel poradenskou činnost (454 hlasů), poskytoval informace o rizikovém chování a jeho prevenci (346) a pořádal semináře, přednášky, workshopy, besedy atd. (329). Respondenty by dále zajímaly exkurze (55) a volnočasové aktivity (9). V Graf č. 8 jsou shrnuty odpovědi.

Metodik prevence by se podle odpovědí měl nejvíc zaměřit na poradenskou činnost a informování žáků o rizikovém chování a prevenci. Ostatní odpovědi byly voleny méně často. Záleží však na konkrétních školách a jejich žácích.

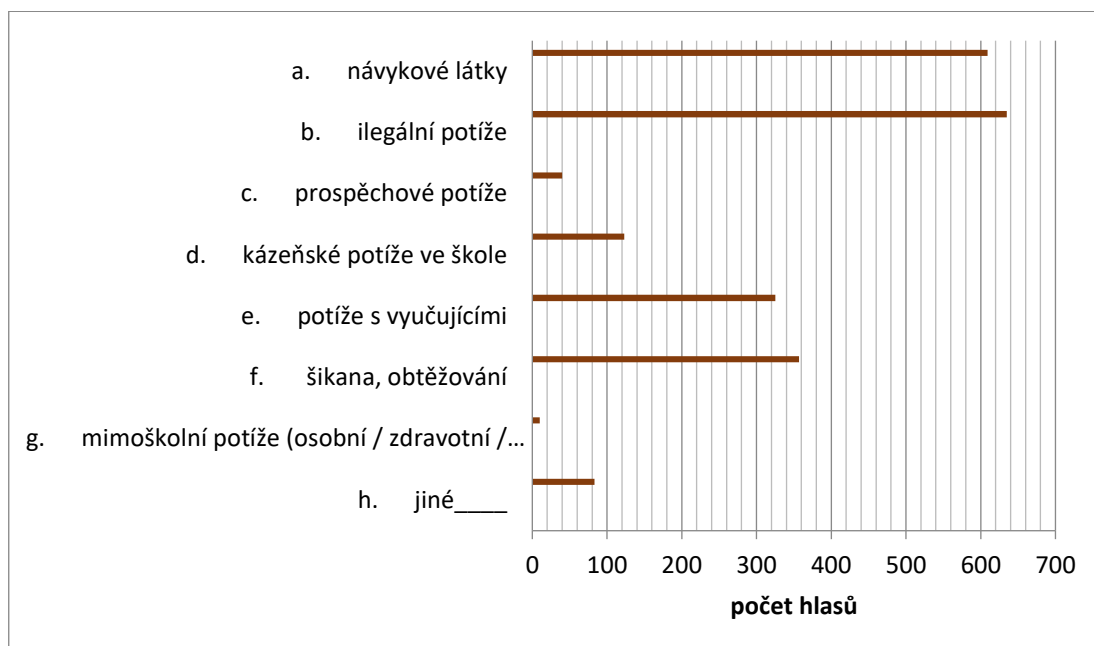
Graf č. 8 Které preventivní programy byste na své škole uvítal/a? (otázka č. 7)

Při odpovídání na otázku 8: „**Která témata by vás z oblasti prevence nejvíce zajímala?**“, byly nejčastěji voleny možnosti b. „illegální potíže“ (635 hlasů) a a. „návykové látky“ (609 hlasů). Následovaly možnosti f. „šikana, obtěžování“, kterou zvolilo 357 žáků a možnost e. „potíže s vyučujícími“, která byla vybrána 325 žáky. Varianta d. „kázeňské potíže ve škole“ byla vybrána 123 žáky. Odpověď „jiné“ byla zvolena 83 žáky, kde 58 z nich doplnilo, že by je nezajímalo vůbec nic a 25 žáků by zajímala témata týkající se sexu a lidské sexuality. Nejméně byly voleny odpovědi c. „prospěchové potíže“ (40 hlasů) a „mimoškolní potíže“ (10 hlasů). Graf č. 9 znázorňuje odpovědi na otázku 8.

Nejlákavější témata byly potíže se zákonem a návykové látky. Přibližně polovina oslovených žáků by ráda získala další informace o šikaně a obtěžování.

Graf č. 9 Která témata by vás z oblasti prevence nejvíce zajímala? (otázka č. 8)

Otázka číslo devět byla volena otevřenou formou, aby žáci mohli vyjádřit svůj **vlastní názor na role metodiků prevence na jejich školách**. Více než 35 % žáků si myslelo, že metodik prevence by měl zastávat všechny úlohy a činnosti zmíněné v předchozích otázkách. Téměř 33 % dotázaných uvedlo, že by měl hlavně pomáhat bez ohledu na jeho osobní postoj a názor. Metodik prevence by měl být nápomocný kdykoliv je třeba bez ohledu na jakékoli okolnosti. Obdobná odpověď je, že metodik prevence by měl být stále k dispozici. Odpověď napsalo v určitých obdobích 17 % respondentů. Roli metodika prevence považovalo za zbytečnou téměř 9 % dotázaných a přibližně 6 % napsalo, že neví, jaká by jeho role měla být.

Z odpovědí vyplývá, že povědomí žáků o činnosti metodika prevence není zve dostatečná a bylo by třeba je ji více popularizovat.

5.3 Zhodnocení odpovědí na výzkumné otázky

By stanoveny výzkumné otázky:

- Vědí žáci, že ve škole působí metodik prevence?
- Znají žáci, jaká je jeho úloha na střední škole?

- Jaké mají žáci zkušenosti s prací metodika prevence?
- Jaké činnosti by žáci v rámci prevence uvítali?

Z uvedeného dotazníku vyplývá, že 2/3 žáků neznají svého metodika prevence. Nejvíce si žáci myslí, že úloha metodika prevence je pouze v řešení rizikových jevů ve škole, případně spolupráce s učiteli na řešení rizikových projevů chování ve třídách.

Přibližně 2/5 všech respondentů využilo služeb metodika prevence. Důvodem pro 93 % respondentů, kteří jeho služeb využili, bylo řešení potíží ve školním prostředí (šikana a neshody s vyučujícími).

V rámci prevence a činnosti metodika prevence by žáci uvítali větší množství besed, seminářů, přednášek, líbila by se jim informační funkce metodika prevence a poradenství.

Dle autorky závěrečné práce by bylo vhodně zvýšit povědomí žáků o funkci a činnosti metodika prevence na škole. Více ho zapojovat do celkového dění ve škole a žáky motivovat ke spolupráci s ním.

5.4 Vlastní doporučení

Autorka práce navrhla možná řešení problémů týkajících se odpovědí na otázky z dotazníku. Dle otázky týkající se metodika prevence („Znáte metodika prevence na vaší škole?“) byly zjištěny 2/3 negativních odpovědí. Činnost metodika prevence je třeba zviditelnit v očích žáků, najít způsob, který by byl žáky akceptovatelný. Autorka závěrečné práce navrhuje metodikům prevence představení své osoby a náplně práce na začátku každého školního roku v jednotlivých třídách. Dále navrhuje, aby bylo každý měsíc oznamováno žákům (na nástěnkách, školním rozhlasem), jaké jsou v plánu aktivity.

Jelikož se požadavky liší dle jednotlivých škol a žáků, bylo by vhodné, aby si metodik prevence předem zjistil, o jaké služby mají žáci zájem. Vhodné by bylo použití dotazníkového šetření na začátku školního roku. V pololetí a na konci školního roku by bylo vhodné použít evaluační dotazník k zjištění úspěšnosti a vhodnosti jeho práce.

Služeb metodika prevence lze využít v rámci některých vyučovacích předmětů. Může se jednat o prohlubování výchovných cílů vyučovacích jednotek, např. utužování kolektivu, umění kooperace, vyjednávání, empatie atd. Dle uvedeného dotazníkového šetření, které provedla autorka závěrečné práce, bylo zjištěno, že by si žáci nechali od metodika prevence poradit/pomoci v oblasti šikany, prospěchových potíží a potížích s některým z vyučujících. Přítomnost metodika prevence ve vyučování a jeho snaha o utužení kolektivu třídy by mohla pomoci předcházet šikaně.

V rámci školního roku by se dalo využít dnů, kdy na školách probíhají přijímací řízení nebo maturitní zkoušky k prezentování práce metodika prevence nebo k uspořádání debat a besed s předem vybranými lidmi/organizacemi. Před by bylo vhodné si zjistit, o jaká témata mají žáci zájem a podle toho přizpůsobit pozvané. Dle uvedeného dotazníku bylo velmi často voleno téma školních potíží (prospěch, šikana, problémy s vyučujícími atd.), které by autorka závěrečné práce ale řešila v rámci odpoledních přednášek metodikem prevence a školním psychologem. Jedná se o specifická a široká témata, které není vhodné uspěchat a je třeba zvolit individuální přístup. Bylo by vhodné jim věnovat více času a prostoru. Dle výsledků dotazníku uvedeného v této závěrečné práci by tedy byla volena témata týkající se nezákonných činností, včetně omamných a psychotropních látek, a prevence rizikového sexuálního chování. Žáci by byli rozděleni do skupin (např. po jednotlivých třídách, ročnicích dle jejich počtu) a besedy s diskusemi by trvaly hodinu a půl. V rámci tématu „ilegální činnost“ by mohli být pozváni:

- příslušníci Policie České republiky,
- pracovníci věznic pro mladistvé (např. Všehrady),
- bývalí vězni, kteří spolupracují s Policií na potlačování kriminality mezi mládeží aj.

V rámci problematiky omamných a psychotropních látek by bylo vhodné pozvat:

- bývalé uživatele, kteří se věnují edukaci veřejnosti,
- streetworkery, kteří jsou se závislými ve velmi úzkém kontaktu,
- pracovníky odvykacích center pracující s mladistvými.

V bloku týkajícího se sexuálního chování a lidské sexuality by bylo možno využít společností zabírajících se bezpečností. Bylo by vhodně využít k besedám například:

- Českou společnost AIDS pomoc, z. s., která by s žáky probrala způsoby, jak se bránit nákaze HIV, jak se vyrovnat, pokud se nákaza potvrdí.
- Dále by bylo možno provést debatu s nakaženými lidmi, kteří s organizací v rámci osvěty spolupracují. Prodiskutovat o jejich pocitech, minulost, případně jak jim nemoc změnila život.
- Jiný přístup by mohla mít organizace Rozkoš bez rizika, z. s., která pracuje se sexuálními pracovníky a pracovnícemi. Téma by se mohlo více zaměřit na to, jak to v sexuálním byznyse chodí a jaká jsou rizika.
- Další možností by bylo využít společností zabývajících se domácím násilím, včetně znásilněních. Jednalo by se například o Bílý kruh bezpečí, z. s.

Po přednáškách by měla být provedena diskuse mezi metodikem prevence a žáky, kdy by žáci sdělovali své poznatky a pocity z proběhlých besed. Pokud by žáky některá témata více zaujala, bylo by vhodné uspořádat další besedu, případně exkurzi do místa působení přednášejících.

V rámci předcházení šikaně a utužování kolektivu by bylo vhodné pro žáky na začátku každého pololetí uspořádat teambuildingový den. Kdy by metodik prevence vybral vhodné aktivity, zaškolil třídní učitele a ti by pak ve svých třídách aktivity provozovali. Došlo by k prohloubení vztah na úrovni žák-žák i žák-učitel.

ZÁVĚR

Závěrečná práce na téma „Role školních metodiků prevence na středních odborných školách“ se zabývala úlohou školních metodiků prevence, informovaností žáků o činnosti metodika prevence na jejich školách a o tom, co by žáci uvítali.

V teoretické části práce byly zmíněny definice adolescence, rizikového chování a metodika prevence.

V praktické části závěrečné práce bylo zjištěno, že povědomí žáků o působení metodika prevence na jejich škole je nízké. Znalost a využívání jeho služeb není ve školách moc rozšířena. Nejvíce si žáci myslí, že metodik prevence řeší pouze rizikové jevy na škole, ostatní možnosti byly téměř opomenuty. Přibližně 30 % oslovených žáků v minulosti služeb metodika prevence využila. Většinou se jednalo o potíže týkající se šikany (cca 60 %). Překvapivým výsledkem bylo, že žáci by se spíše svěřili s potížemi svému třídnímu učiteli (případně jinému učiteli) než rodičům. Více než 2/3 dotázaných žáků by rádo, aby jejich škola nabízela poradenskou činnost metodika prevence. Pouze cca 10 % všech žáků by nechtělo žádnou činnost.

Celkově by bylo třeba, aby byl metodik prevence více zapojován do chodu školy. Bylo by vhodné dělat průběžná šetření (na začátku každého pololetí), ve kterých by metodik prevence (škola) dostával informace o svém působení a účinnosti činnosti. Dále by bylo vhodné každý měsíc informovat žáky o plánovaných aktivitách. Bylo by možno využít školních nástěnek, rozhlasu atd.

Závěrečná práce je využitelná v praxi z důvodu získání velkého množství dat z celé České republiky. Cíl práce byl naplněn.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKE PUBLIKACE

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress, 2014. ISBN 978-80-905065-6-5.

ČECH, Tomáš. *Prevence*. In: MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015, s. 272. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

DOLEJŠ, Martin, SKOPAL, Ondřej, SUCHÁ, Jaroslava. *Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. 74 s. ISBN 978-80-244-4223-5.

DOLEJŠ, Martin, SKOPAL, Ondřej a SUCHÁ, Jaroslava et al. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 154 s. ISBN 978-80-2444181-8.

GABRHELÍK, Roman. *Typy preventivních intervencí*. In MIOVSKÝ et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015b. 272 s. ISBN 978-80-7422-393-8

GEISSELOVÁ, Eli et al. *Mít přehled: „Průvodce informačními a poradenskými službami pro mládež v ČR“*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. 241 s. ISBN 978-80-87449-02-8

HERZOG, Rupert. *Násilí není řečením: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. Plzeň: Fraus, 2009. Moderní pedagogika v teorii a praxi. 120 s. ISBN 978-80-7238-850-9.

CHRÁSTKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

- JEDLIČKA, Richard et al. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015. 544 s. ISBN 978-80-247-5447-5.
- KABÍČEK, Pavel, CSÉMY, Ladislav, HAMANOVÁ, Jana. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.
- KNOTOVÁ, Dana et al. *Školní poradenství*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2014. 264 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-17178-747-7
- MIOVSKÝ, M. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. 1. vyd. Praha: Sdružení SCAN, 2010. 189 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
- MIOVSKÝ, Michal, SKÁCELOVÁ, Lenka, ZAPLETALOVÁ, Jana et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1
- MIOVSKÝ, Michal. *Historie a současné pojetí školské prevence rizikového chování v ČR*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-391-4
- MIOVSKÝ, Michal, Tereza ADÁMKOVÁ, Miroslav BARTÁK, et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-393-8soboto
- NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
- NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000. ISBN 80-7251-033-9
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 170 s. ISBN 80-7184-488-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 142 s. ISBN 80-210-3110-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DOLEJŠ, Martin a OREL, Miroslav. *Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování*. [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=VY5LDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. *Co je efektivní ve školské primární prevenci?* [online]. [cit. 2021-03-09]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/co-je-efektivni-ve-skolske-primarni-prevenci>

MŠMT ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. [online]. [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MŠMT ČR. *Dokument ke stažení- primární prevence*. [online]. [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>

MŠMT ČR. *Školský zákon*. [online]. [cit. 2020-12-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od15-2-2019>

Vyhláška 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školních zařízeních

Základní princip primární prevence. *Prevence rizikového chování* [online]. [cit. 2020-12-07]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/zakladniprincip-primarni-prevence>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

GRAF Č. 1 ZNÁTE METODIKA PREVENCE NA VAŠÍ ŠKOLE? (OTÁZKA Č. 1)	25
GRAF Č. 2 JAKÁ JE NÁPLŇ PRÁCE METODIKA PREVENCE VE ŠKOLE? (OTÁZKA Č. 2)	26
GRAF Č. 3 VYUŽIL/A JSTE JEHO POMOC? (OTÁZKA Č. 3).....	27
GRAF Č. 4 DŮVOD VYUŽITÍ SLUŽEB METODIKA PREVENCE (PODOTÁZKA)	28
GRAF Č. 5 JAKÝ/JAKÉ PREVENTIVNÍ PROGRAM/Y VAŠE ŠKOLA NABÍZÍ? (OTÁZKA Č. 4)	29
GRAF Č. 6 NA KOHO SE OBRÁTÍTE, POKUD MÁTE NĚJAKÝ PROBLÉM? (NEJEN POTÍŽE TÝKAJÍCÍ SE ŠKOLY) (OTÁZKA Č. 5)	30
GRAF Č. 7 S KTERÝMI Z UVEDENÝCH TÉMAT BYSTE SI NECHAL/A PORADIT OD METODIKA PREVENCE? (OTÁZKA Č. 6)	31
GRAF Č. 8 KTERÉ PREVENTIVNÍ PROGRAMY BYSTE NA SVÉ ŠKOLE UVÍTAL/A? (OTÁZKA Č. 7)	32
GRAF Č. 9 KTERÁ TÉMATA BY VÁS Z OBLASTI PREVENCE NEJVÍCE ZAJÍMALA? (OTÁZKA Č. 8)	33
TABULKA Č. 1 POČET RESPONDENTŮ ZE STŘEDNÍCH ODBORNÝCH UČILIŠŤ	24
TABULKA Č. 2 POČET RESPONDENTŮ ZE STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL	25

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Vzor dotazníku

Příloha 1: Vzor dotazníku

Role metodika prevence na SOŠ

Dobrý den, jmenuji se Natálie a dodělávám si v rámci celoživotního vzdělání pedagogické vzdělání. Tento dotazník slouží k vytvoření praktické části mé závěrečné práce. Dotazník je určen pro žáky druhých, třetích a čtvrtých ročníků středních odborných škol všeho druhu, včetně učilišť. Vyplnění zabere cca 3 minuty a mně to opravdu moc pomůže. Jsem ráda za každého respondenta! :-)

Děkuji za šíření a každé vyplnění.

Hezký den :-)

1. Znáte metodika prevence na vaší škole?
(vyberte jednu odpověď)
 - a. ano
 - b. ne
2. Jaká je náplň práce metodika prevence ve škole?
(vyberte jednu nebo více odpovědí)
 - a. řeší rizikové jevy ve škole
 - b. pořádá přednášky, besedy... týkající se preventivního programu
 - c. zabývá se začleněním žáků s poruchami chování do kolektivu
 - d. spolupracuje s třídními učiteli na předcházení a zabránění rozvoje sociálně patologických jevů (např. šikany)
 - e. vše výše zmíněné
 - f. jiné: _____
3. Využil/a jste jeho pomoc? (pokud zvolíte možnost „ano“, prosím o uvedení tématu, které bylo řešeno)
 - a. ne
 - b. ano: _____
4. Jaký/jaké preventivní program/y vaše škola nabízí?
(vyberte jednu nebo více odpovědí)
 - a. informace o rizikovém chování
 - b. volnočasové aktivity
 - c. poradenská činnost
 - d. semináře, přednášky, workshopy, besedy
 - e. exkurze
 - f. spolupráce s rodinou/zákonnými zástupci
 - g. jiné: _____
5. Na koho se obrátíte, pokud máte nějaký problém? (NEjen potíže týkající se školy)
(vyberte prosím maximálně 3 varianty)
 - a. rodič

- b. jiný člen rodiny
 - c. kamarád/kamarádka
 - d. třídní učitel/ka
 - e. jiný učitel /jiná učitelka
 - f. ředitel školy
 - g. školní metodik prevence
 - h. výchovný poradce
 - i. jiný: _____
6. S kterými z uvedených témat byste si nechal/nechala poradit od metodika prevence?
(vyberte jednu nebo více odpovědí)
- a. kázeňské potíže
 - b. ilegální potíže
 - c. návykové látky
 - d. šikana, obtěžování
 - e. prospěchové potíže
 - f. potíže s vyučujícím
 - g. mimoškolní potíže (osobní / zdravotní / rodinné...)
 - h. služeb školního metodika bych nikdy nevyužil/a
 - i. jiné: _____
7. Které preventivní programy byste na své škole uvítal/a?
(vyberte jednu nebo více odpovědí)
- a. informace a prevence rizikového chování
 - b. volnočasové aktivity
 - c. poradenská činnost
 - d. semináře, přednášky, workshopy, besedy...
 - e. exkurze
 - f. spolupráce s rodinou / zákonnými zástupci
 - g. jiné: _____
8. Která témata by vás z oblasti prevence nejvíce zajímala?
(vyberte prosím maximálně 3 varianty)
- a. návykové látky
 - b. ilegální potíže
 - c. prospěchové potíže
 - d. kázeňské potíže ve škole
 - e. potíže s vyučujícími
 - f. šikana, obtěžování
 - g. mimoškolní potíže (osobní / zdravotní / rodinné...)
 - h. jiné _____
9. Jaká by podle vás měla být role metodika prevence na vaší škole?
Odpověď nechám zcela ve vaší režii.
10. Kolik je vám let? _____
11. Pohlaví:
- a. muž

b. žena

12. Navštěvovaná škola:

a. střední odborná škola

b. střední odborné učiliště

c. jiné: _____

13. Obor studia: _____

14. Ročník:

a. 2.

b. 3.

c. 4.

Děkuji za váš čas a práci!